

Klimaatverandering

**Facturatie-adres:
het Zuiden**

Bram Claeys & Geert Fremout

Na jaren bakkeleien lijkt er in België eindelijk schot te zitten in de uitvoering van de Kyoto-doelstellingen. De uitstoot van koolstofdioxide (CO₂) en de andere broeikasgassen is wel nog niet gedaald, maar de gewesten weten nu ten minste waar ze naartoe moeten, en er ligt een pakket concrete maatregelen op tafel. Het werd dan ook stilaan tijd, zes jaar na de conferentie in Kyoto. In de resem maatregelen trekken onder andere degene die men wil treffen buiten de eigen grenzen heel wat aandacht. We hebben het dan over de 'flexibiliteitsmechanismen' en de uiteenlopende opvattingen daarrond...

Het verhaal is bekend: bezorgd om de invloed van de uitstoot van bepaalde gassen op het wereldklimaat besluiten de Verenigde Naties (VN) in 1992 in New York om de uitstoot ervan terug te brengen tot op een niveau dat niet langer gevaarlijk is. Van de zes broeikasgassen⁽¹⁾ is CO₂ veruit het belangrijkste. Het komt vooral in de atmosfeer als gevolg van de verbranding van fossiele brandstoffen. Zowel de industrie, de elektriciteitsproducenten en het transport als de gezinnen en de kantoren dragen bij aan de uitstoot van broeikasgassen. Een drastische daling ervan is absoluut nodig. Wetenschappers zijn het erover eens dat een vermindering van 60 tot 80% noodzakelijk is om een klimaatverandering tegen te gaan.

Ons land heeft per hoofd van de bevolking het hoogste energieverbruik in de Europese Unie (EU). Sinds 1990 is het overigens nog toegenomen. Daardoor is ook de CO₂-uitstoot gestegen. België staat zevende op de wereldranglijst van grootste CO₂-producenten. Niet bepaald een schitterende vertrek-situatie om het tij te doen keren...

De klimaatverandering is bij uitstek een wereldomvattend probleem. De oorzaak ervan ligt hoofdzakelijk in het Noorden, wiens welvaart steunt op de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Wetenschapsmensen zijn erover akkoord dat de negatieve gevolgen in de eerste plaats het Zuiden zullen treffen.

Bram Claeys is beleidsmedewerker 'klimaat' bij de Bond Beter Leefmilieu.

Geert Fremout is beleidsmedewerker bij het Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling.

Tropische eilandjes dreigen in de golven van de Stille Zuidzee te verdwijnen, het uitbreidingsgebied van tropische ziekten riskeert te vergroten en ook landbouw en voedselvoorziening kunnen in het gedrang komen. De toename van hevige stormen en overstromingen is al een wrang voorsmaakje.

Het rijke vijfde van de wereldbevolking dat in industrielanden woont, is verantwoordelijk voor 80% van de uitstoot van broeikasgassen op wereldschaal. In het Zuiden is het voor een groot deel 'overlevingsuitstoot' (bijvoorbeeld van methaan in geïrrigeerde rijstvelden), terwijl het in het Noorden grotendeels om 'luxeuitstoot' gaat.

AANPAK IN BELGIË

Het Klimaatverdrag, dat in 1992 werd ondertekend, vormt het kader voor het latere Protocol van Kyoto, dat in 1997 concrete plafonds vastlegde voor de uitstoot van broeikasgassen door de industrielanden, inclusief Rusland en de voormalige Oostbloklanden. De ontwikkelingslanden kregen géén plafond opgelegd. De EU als geheel kreeg in Kyoto een plafond van -8%, ten opzichte van het referentiejaar 1990, tegen 2008-2012. Een jaar later, in 1998, verdeelden de Europese lidstaten vervolgens de Europese doelstelling onder elkaar. Ons land kreeg toen een plafond van -7,5%.

Vervolgens werden zes jaar lang verschillende nationale en Vlaamse klimaat- en andere 'plannen' opgesteld, maatregelen genomen, doelstellingen vastgelegd en onderhandelingen gevoerd. Hoewel veel van die inspanningen op zich verdienstelijk waren, slaagden ze er niet in om de trend te keren (ontbreken

van CO₂-taks!). De uitstoot van broeikasgassen bleef stijgen. Vlaanderen zit nu 13% boven het niveau van 1990; het gaat dus duidelijk de verkeerde richting uit.

EUROPA VOERT DRUK OP

De Europese Commissie zat ondertussen niet stil en werkte aan een richtlijn om in de EU een systeem voor emissiehandel op te starten (zie ook volgend punt). Het komt erop neer dat bedrijven die minder CO₂ uitstoten dan vooropgesteld, deze 'emissierechten' kunnen verkopen aan ondernemingen die te veel uitstoten. De emissiehandel is het vlaggenschip van de Europese klimaatpolitiek en tevens een uitdrukking van de vaste wil om werk te maken van een uitstootvermindering van broeikasgassen. Ook als Rusland niet zou ratificeren, wil Europa verder gaan met Kyoto. Na jaren voorbereidende discussies werd de richtlijn over de emissiehandel in de zomer van vorig jaar goedgekeurd, inbegrepen een erg strakke *timing*. Het systeem zelf zal van start gaan op 1 januari 2005. Weinig richtlijnen leggen zulke *deadlines* op, zeker niet als het gaat om een werk van dergelijke omvang. Alle hens aan dek dus, zeker omdat de regeling maar kan functioneren als iedereen tegelijk klaar is om erin te stappen.

Dit maakte het voor België dringend nodig om ook op binnenlands vlak vooruitgang te boeken.

Tegen 31 maart moest de federale overheid een ontwerp van allocatieplan indienen bij de Commissie, waarin ze moest uitleggen hoe de emissiehandel in België zou worden ingevoerd en hoe dat zou leiden tot het nakomen

B. Claeys & G. Fremout

Bij onderhandelingen zijn delegaties van ontwikkelingslanden én in aantal én inzake expertise de mindere van de industrielanden, die dit gegeven hoe dan ook kunnen verzilveren. ”

van de Kyoto-doelstelling. In België gaat het er altijd een beetje ingewikkelder aan toe dan in andere landen, zo ook bij de emissiehandel. Vlaanderen vond met name dat door zijn meer moderne en efficiënte industrie, het een soepelere doelstelling moest hebben dan Wallonië. Deze communautaire verwickelingen maakten de onderhandelingen er niet makkelijker op...

De *deadline* van 31 maart 2004 deed echter wonderen: wat op goed vijf jaar niet was gelukt, kon nu eindelijk wel. Op 8 maart 2004 kondigden premier Verhofstadt en minister Van den Bossche het akkoord

aan over de lastenverdeling tussen de gewesten. Eens deze dominosteen gevallen, konden de andere noodzakelijke plannen volgen. Zowel de federale als de gewestelijke overheden maakten kort nadien hun binnenlandse en buitenlandse klimaatplannen bekend. De klimaatdoelstellingen kunnen immers ook gedeeltelijk in het buitenland worden waargemaakt.

FLEXIBITEITSMECHANISMEN

Ontwikkelingslanden hebben géén plafond gekregen onder het Kyoto-protocol, maar er zijn wel afspraken gemaakt over samenwerking met de industrielanden. Zo zijn de geïndustrialiseerde landen het engagement aangegaan om bepaalde onderdelen van het klimaatbeleid in ontwikkelingslanden te ondersteunen. Het terugdringen van CO₂-emissies is voor de meeste van deze laatste immers de minste van hun zorgen. Om het proces van klimaatverandering te kenteren, is het echter noodzakelijk dat ook zij op termijn kwantitatieve emissieplafonds aanvaarden. Hier ligt

dan ook een erg belangrijke uitdaging voor de industrielanden: zij zullen tijdens de Kyoto-periode het voortouw moeten nemen en moeten aantonen dat een degelijk binnenlands beleid de benodigde reducties kan tot stand brengen. Daarnaast voorziet het Kyoto-protocol in drie 'flexibiliteitsmechanismen' (of 'flexibele mechanismen'). Via deze weg kunnen de industrielanden een deel van hun reductie-inspanningen bewerkstelligen in het buitenland.

B. Claeys & G. Fremout

Ons land heeft per hoofd van de bevolking het hoogste energieverbruik in de Europese Unie.

”

Een eerste flexibiliteitsmechanisme - we haalden het al aan - is de *internationale emissiehandel*. Daardoor kunnen industrielanden onderling emissierechten

verhandelen. Een land dat over te weinig rechten beschikt, kan dit tekort compenseren door van een ander land rechten te kopen. Daarnaast zijn er nog twee *projectgebonden* regelingen: JI (*joint implementation of gemeenschappelijke uitvoering*) en CDM (*clean development mechanism* of mechanisme van schone ontwikkeling). Beide systemen bieden geïndustrialiseerde landen de mogelijkheid om projecten in het buitenland te realiseren en een deel van de ginds teruggedrongen emissies van broeikasgassen, onder strikte voorwaarden, aan zichzelf toe te kennen. Het verschil tussen JI en CDM is dat de projecten worden uitgevoerd in landen met verschillende verplichtingen onder het Protocol. JI-projecten vinden we terug in landen die zelf ook reductiedoelstellingen hebben. In de praktijk zullen ze vaak een overgang naar een markteconomie doormaken, de vroegere Oostbloklanden. CDM-projecten worden gerealiseerd in landen die in het Protocol geen kwantitatieve verplichtingen opgelegd kregen. Deze groep valt grotendeels samen met de ontwikkelingslanden.

DE INTERNATIONALE SPELREGELS

CDM en JI maken het voor de industrielanden dus mogelijk om internationale verschillen in de kosten van emissiebeperking te benutten en in eigen land meer broeikasgassen uit te stoten dan de hen toegewezen emissiequota. Dergelijke projecten geven echter enkel recht op emissiekredieten als ze voldoen aan een aantal duidelijke randvoorwaarden. Eén zo'n voorwaarde zit vervat in het 'supplementariteitsprincipe'. Het houdt in dat Kyoto-mechanismen een aanvulling moeten vormen op nationale maatregelen, die het leeuwendeel van de reductie-inspanning moeten uitmaken. Door de nadruk te leggen op interne maatregelen dienen immers de fundamenten gelegd voor de noodzakelijke technologische innovatie en gedragsveranderingen in eigen land, willen we een bijdrage kunnen blijven leveren aan de internationale klimaatdoelstellingen na 2012. Op deze manier is Kyoto ook een kans voor onze economie, een hefboom waarmee economische en ecologische doelstellingen kunnen worden verzoend. Investeren in de technologie van de toekomst (energie-efficiëntie, hernieuwbare energie) kan immers voor Vlaanderen positieve tewerkstellingseffecten opleveren. Zo kunnen Vlaamse bedrijven specifieke kennis ontwikkelen, bijvoorbeeld gericht op belangrijke groeimarkten als de windmolenindustrie of de zonne-energie. Deze kennis zal onze concurrentiepositie op de internationale markt versterken, waardoor bestaande jobs verzekerd worden en nieuwe gecreëerd. Als we al onze inspanningen op het buitenland concentreren, bestaat het gevaar dat er te weinig zal geïnvesteerd worden in de ontwikkeling van nieuwe en innovatieve technologieën in Vlaanderen zelf. Dit

B. Claeys & G. Fremut

Het kopen van 'hete lucht' in de Oost-Europese landen is helemaal uit den boze.

”

betekent ook dat het merendeel van onze investeringen in het buitenland zal gebeuren en dus geen creatie of versterking van jobs in eigen land zal meebrengen.

Naast het complementariteitsprincipe zijn er nog enkele andere voorwaarden. Projecten moeten uitmonden in reële en meetbare verminderingen van de uitstoot die extra emissiereducties opleveren ten opzichte van de situatie die zich zou voordoen zonder project. In de praktijk is het echter bijzonder moeilijk om aan te tonen of een bepaalde investering al dan niet zou hebben plaatsgevonden zonder CDM. Technologische vernieuwing is immers inherent aan ontwikkeling. Het risico dat koolstofkredieten de 'kers op de taart'

gaan vormen van bepaalde 'business as usual-projecten' is dan ook niet denkbeeldig.

Projecten onder het CDM-regime moeten verder bijdragen tot de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van het gastland.

Ze mogen geen significante

negatieve milieu-impact of sociale impact hebben en moeten lange termijn maatschappelijke baten opleveren, die er anders niet zouden gekomen zijn, zoals de overdracht van technologie en de ondersteuning van de institutionele capaciteiten in het gastland. Een goede overdracht van technologische kennis stimuleert immers de vermenigvuldiging van deze milieuvriendelijke technologieën in de gastlanden. Projecten hebben zó ook een hefboom- en katalysatorfunctie. Dankzij duurzame technologie kunnen de ontwikkelingslanden de meest vervuilende fase van ontwikkeling overslaan.

NIET AL GOUD WAT BLINKT

Kostenefficiëntie blijft evenwel dé motor

achter CDM, en het is duidelijk dat de projecten die echt investeren in duurzame technologie (kleinschalige initiatieven van hernieuwbare energie) relatief dure koolstofkredieten zullen opleveren. Op die manier dreigen ze zichzelf uit de markt te prijzen. Een overzicht van de lopende CDM-projecten leert dat er een flink aantal bij zijn met hernieuwbare energie, maar dat ze slechts een fractie opleveren van het totale aantal koolstofkredieten.

Om dezelfde reden is ook de geografische spreiding zeer ongelijk. Brazilië en India, die *sowieso* gemakkelijk buitenlandse investeringen aantrekken, zijn gastland voor 1/3 van alle CDM-projectvoorstellen en voor meer dan de helft van alle koolstofkredieten. Heel het Afrikaanse continent biedt onderdak aan minder dan 10% van de CDM-projecten die nu op tafel liggen.

Denkend aan post-Kyoto engagementen (na 2012) voor ontwikkelingslanden rijst bovendien de bedenking dat industrielanden nu de meest rendabele investeringen in het Zuiden kunnen doen - de laaghangende vruchten plukken -, waarbij deze landen dan achteraf de moeilijkere investeringen voor hun rekening zullen moeten nemen.

Binnen CDM wordt, behalve kernenergie, geen enkele technologie uitgesloten. Ondermeer stuwdamprojecten en grootschalige aanplantingen van monoculturen (zogenaamde sink-projecten - zie ook verder) zijn erg controversieel, omdat er grote wetenschappelijke onzekerheid bestaat over de emissiereductie die ze effectief bewerkstelligen en omdat er manifest een aantal ecologische en sociale nadelen aan verbonden zijn. Bovendien gaat het hier in vele gevallen niet om de overdracht van nieuwe, duurzame technologieën.

Eind de jaren negentig onderzocht een onafhankelijke commissie - die de geschiedenis zou ingaan als de *World Commission on Dams (WCD)* - op vraag van ondermeer de Wereldbank, de economische, ecologische en sociale impact van grote stuwdammen. De WCD bracht een kritisch rapport uit waarin de vaak erg schadelijke gevolgen voor milieu en bevolking (ontheemden, dikwijls kleine boeren en inheemse volken) scherp werden belicht. Meer specifiek met betrekking tot de klimaatverandering, benadrukte het rapport dat reservoirs van stuwdammen een belangrijke bron zijn van methaanuitstoot, een broeikasgas dat twintig keer sterker is dan CO₂, door de vergisting van overstromde vegetatie en van plantenresten die onophoudelijk het stuwmeer binnenstromen. Er kunnen dus op zijn minst ernstige vragen gesteld worden bij de bijdrage van grote stuwdammen aan duurzame ontwikkeling. Toch zijn er bij de CDM-projecten grote stuwdamwerken terug te vinden.

Een sink of koolstofput is een proces of mechanisme waardoor een broeikasgas verwijderd wordt uit de atmosfeer, zoals bijvoorbeeld CO₂-opname door groeiende planten en bomen. Deze koolstof komt doorgaans later opnieuw in de atmosfeer vrij door verbranding of rottingsprocessen. Bovendien is de aanleg van grootschalige plantages veelal nefast voor de biodiversiteit (via de mogelijke inzet van genetisch gemanipuleerde planten en invasieve uitheemse soorten) en zijn ook hier weer lokale gemeenschappen vaak het slachtoffer.

Deze nadelen weerhouden onze overheden en bedrijven er echter niet van om toch te willen investeren in dergelijke projecten. Zo is

B. Claeys & G. Fremout

Rusland zou nu toch bereid zijn het Kyoto-protocol te ratificeren.

”

Electrabel betrokken bij het fel omstreden *Pantar*: een eucalyptus-aanplantingsproject in Brazilië, dat door de internationale gemeenschap van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) wordt aangeklaagd. De Brusselse minister voor Leefmilieu, Didier Gosuin, sloot dan weer begin maart met zijn Congolese collega een akkoord over een groot bebossingsproject in de westelijke provincie Bandundu. Het zou lopen over 25 jaar en wordt gebudgetteerd op een jaarlijkse kost van 1 miljoen euro. De Brusselse regering zou 20.000 ha voor haar rekening nemen, maar als ook de andere Belgische overheden in het project stappen, kan dit uitgebreid worden tot 100.000 ha. Ook in Ivoorkust heeft de Brusselse regio plannen voor sink-projecten.

GEBRUIK VAN CDM EN JI DOOR BEDRIJVEN: DE LINKING DIRECTIVE

Tot dusver bestonden er nog veel onzekerheden over de manier waarop bedrijven toegang zouden hebben tot de projectgebonden flexibiliteitsmechanismen. Hierdoor kwamen private investeringsprojecten moeizaam van de grond. Deze onduidelijkheden werden onlangs grotendeels weggewerkt via de '*linking directive*' ('koppelingsrichtlijn'), een Europese richtlijn die de projectgebonden flexibiliteitsmechanismen van het Kyoto-protocol wil koppelen aan het Europese emissiehandelssysteem.

Met genoemde richtlijn krijgen de grote installaties uit de energie-intensieve sectoren jaarlijks CO₂-uitstootrechten. De *linking directive* bepaalt dat deze ondernemingen ook kunnen gebruikmaken van CDM en JI om aan hun verplichtingen te voldoen. Dit vergroot de waaier aan inzetbare instrumenten en leidt tot een vermindering van de kosten.

Net zoals voor lidstaten is het gebruik van CDM en JI beperkt en kan het enkel aanvullend bij binnenlandse acties.

Jammer genoeg is het tot nog toe niet gelukt om duidelijk af te spreken hoe de verhouding van intern en extern beleid dient berekend. Een land kan zijn reducties immers vergelijken met de emissies in 1990 (referentiejaar voor Kyoto), of met de emissies in een recent jaar (bijvoorbeeld 2001), of ten opzichte van de in de toekomst verwachte emissies als er geen maatregelen zouden worden genomen (*business as usual*). België verdedigde altijd de stelling dat minstens 50% van de reducties in vergelijking met 2001 binnenlands moet worden gerealiseerd. Als we dan kijken waar we uitkomen als alle vooropgestelde hoeveelheden buitenlandse kredieten worden opgeteld, komen we al gevaarlijk dicht in de buurt van 50%. Ons land zal dus zuinig moeten zijn met de kredieten die bedrijven via de *linking directive* kunnen binnenbrengen.

Genoemde richtlijn bepaalt ook de randvoorwaarden waaraan de CDM- en JI-investeringsprojecten van de private sector moeten voldoen. In het geval van grote waterkrachtcentrales moet de projectontwikkelaar internationale criteria en richtsnoeren, zoals die uit het WCD-eindverslag, in acht nemen. In de eerste handelsperiode mogen ondernemingen geen JI- en CDM-kredieten gebruiken uit sinks. Kredieten uit dergelijke projecten zijn per definitie tijdelijk (ze gelden zolang het bos er staat), en dat is moeilijk te verzoenen met het Europese emissiehandelssysteem dat permanent geldige emissierechten wil. Onder meer deze aspecten zullen het voorwerp uitmaken van een eerste beoordeling van de werking van het emissiehandelssysteem door de Commissie in 2006. Het is

mogelijk dat op dat moment beslist wordt om er toch sinks in toe te laten.

De *linking directive* legt dus in grote mate de spelregels vast voor de inzet van CDM en JI door bedrijven, waardoor de opstart van projecten moet worden gestimuleerd. Er schuilt echter nog een addertje onder het gras. Het Kyoto-protocol treedt immers pas in werking nadat 55 landen het geratificeerd hebben. Bovendien moet de gemeenschappelijke CO₂-uitstoot van de geïndustrialiseerde landen die het Protocol bekrachtigen minstens 55% bedragen van de totale emissie van de hele geïndustrialiseerde wereld in het referentiejaar 1990. De EU bijvoorbeeld vertegenwoordigt 24% van deze uitstoot, de Verenigde Staten 36%. Omwille van dat grote percentage zette de terugtrekking van de VS uit het Protocol de ratificatie ervan op de helling. De 'thermometer' staat momenteel op 122 landen, die 44,2% van de emissies vertegenwoordigen. Ratificatie door Rusland (17,4%) zou het Protocol kunnen laten van start gaan. Zolang het niet in werking treedt, blijft de onzekerheid over de inzetbaarheid van CDM en JI - ook in het kader van de *linking directive* - echter bestaan.

Op 21 en 22 mei kwamen er na een reeks negatieve berichten eindelijk nog eens positieve signalen uit het Kremlin. Omdat de EU en Rusland blijkbaar dicht bij een akkoord staan over de toetreding van Rusland tot de Wereld Handelsorganisatie, zou het nu ook bereid zijn het Kyoto-protocol te ratificeren. In het najaar is er opnieuw een grote internationale conferentie van de landen die het Klimaatverdrag ondertekenden. Misschien treedt bij die gelegenheid het Protocol wel in werking.

CDMEN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

België lijkt nogal veel te verwachten van het CDM. Onder de titel 'Een betere solidariteit' wordt het gebruik ervan aangekondigd in het voorontwerp van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008. CDM is het ventiel waarlangs de druk van de Belgische klimaatballon dient verminderd. Maar ook al zijn emissiereducties in het Zuiden dan een stuk goedkoper te verwezen-

lijken dan door maatregelen in eigen land, toch moeten ze betaald worden. De vraag is dan: met welk geld. Het antwoord van industriële belangengroepen: met ontwikkelingsgeld.

In de akkoorden van Marrakech, die het Kyoto-protocol operationaliseren, wordt nochtans duidelijk gezegd dat "inzet van publieke middelen voor CDM-

projecten van Partijen in Annex I (industrielanden) niet mag leiden tot het afleiden van officiële ontwikkelingshulp". Toch heeft er binnen de bevoegde commissie van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) een discussie gewoed om dit niettemin mogelijk te maken. Zoals het goede diplomaten betaamt, is men gestrand op een compromis waarbij CDM-uitgaven in rekening mogen gebracht worden als zijnde ontwikkelingssamenwerking, maar waarbij de 'waarde' van de verkregen kredieten van dit bedrag dient afgetrokken. De vraag waar het nu om draait, is hoe de 'waarde' moet worden berekend. Via de marktprijs van de emissiekredieten, of door met een vaste coëfficiënt te werken? Kiest men voor een coëfficiënt, die kan variëren van 0 tot 1, zijn de twee meest extreme uitkomsten (geen of volledige rapportering als ontwikkelingssamenwer-

B. Claeys & G. Fremout

Kyoto is voor onze economie ook een kans, een hefboom waarmee economische en ecologische doelstellingen kunnen worden verzoend.

”

kingsfondsen) allebei nog mogelijk. Iets om op te volgen...

Deze hele discussie ligt bijzonder gevoelig in de NGO-wereld, omdat ze op het snijpunt ligt van drie delicate thema's: de ongebondenheid van hulp en de betrokkenheid van bedrijven, de 'verbloeming' door de statistieken van het budget, ontwikkelingssamenwerking, en het vertrouwen tussen Noord en Zuid in toekomstige klimaatonderhandelingen.

Dezelfde OESO heeft immers het principe van 'ongebonden hulp' aanvaard. Dit betekent dat belangen van donoren geen rol mogen spelen in het bestemmen van ontwikkelingssamenwerking. Deze laatste hoort 'vraaggestuurd' en niet 'aanbodgestuurd' te zijn. Het weze duidelijk dat deze lijn wel bijzonder dun wordt als met sommige 'ontwikkelingsprojecten' ook koolstofkredieten te verdienen zijn. Het verontrust ons dan ook dat het Belgische bedrijfsleven er helemaal geen graten in ziet dat ontwikkelingsgeld met dit doel worden ingezet. De mededeling dat dit eventueel ook moet kunnen in landen die geen partner zijn van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, doet bovendien vragen rijzen over welke doelstellingen hier vooropstaan.

Een ander element dat meespeelt, is het creatieve boekhouden door de paarse regering. 0,7% van het bruto nationaal product (BNP) moet tegen 2010 naar ontwikkelingssamenwerking gaan, en daarom worden nu tal van uitgaven die vroeger ressorteerden onder andere departementen als ontwikkelingssamenwerking *gelabeld* (onder meer voor de opvang van asielzoekers). En er gaan zelfs stemmen op om het budget ontwikkelingssamenwerking te laten opdraaien voor inspanningen inzake terrorismebestrijding.

Ten slotte, en in het kader van de post-Kyoto

onderhandelingen misschien wel het belangrijkste, is er de noodzaak tot herstel van het vertrouwen tussen Noord en Zuid om deze besprekingen *überhaupt* een kans te geven, en dus de geest van de akkoorden van Marrakech te eerbiedigen. Multilaterale onderhandelingen - of het nu gaat om klimaat, handel of terrorismebestrijding - baden sinds het forfait van de VS voor Kyoto, de mislukking van de wereldhandelstop in Cancun en de oorlog in Irak niet onmiddellijk in een sfeer van wederzijds vertrouwen. De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling vestigt daar in zijn advies over het voorontwerpplan duurzame ontwikkeling 2004-2008 ook met zoveel woorden de aandacht op: "[...] de discussies die momenteel op internationaal niveau gevoerd worden over het verrekenen van financiering van projecten, uitgevoerd in het kader van het CDM, in het budget van ontwikkelingssamenwerking de geest van de akkoorden van Marrakech niet in gevaar mogen brengen [...]. Het is inderdaad van het grootste belang een klimaat van vertrouwen te behouden tussen de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden. Dit is nodig om de onderhandelingen, in opvolging van de eerste periode van engagement na Kyoto, te doen slagen."

Visie van de NGO's op het gebruik van flexibiliteitsmechanismen

Voor de milieu- en ontwikkelingsNGO's is het een erg slecht idee om nu al te beginnen met de aankoop van projectkredieten in het buitenland. Tal van landen, waaronder ook België, zien in de flexibiliteitsmechanismen een goedkope manier om hun Kyoto-verplichtingen na te komen. Aan de toepassing ervan zijn echter zoveel eco-

gische, sociale en wetenschappelijke problemen verbonden dat het gebruik ervan pas in allerlaatste instantie mag mogelijk zijn. Er dient eerst en vooral geïnvesteerd in onze eigen manier van werken, wonen en verplaatsen. Het ontwikkelingsbudget kan men aanwenden voor capaciteitsversterking en kennisopbouw over de klimaatproblematiek en het klimaatbeleid, maar niet voor projectgebonden activiteiten die rechtstreeks aanleiding geven tot verwerving van kredieten.

Het kopen van 'hete lucht' in de Oost-Europese landen is helemaal uit den boze. Een woordje uitleg. Toen na de val van het IJzeren Gordijn de economieën van die landen in elkaar stortten, daalde hun broeikasgasuitstoot navenant. Ondertussen hadden zij wel een Kyoto-doelstelling, die ze nu met overschot konden halen. Dat surplus kunnen ze verkopen aan landen die het met hun doelstelling minder makkelijk hebben. Omdat daar echter geen nieuwe werkelijke uitstootverminderingen uit voortvloeien, wordt er naar verwezen als 'hete lucht'. Het is voor de Kyoto-doelstellingen veruit de goedkoopste oplossing, en dus zeer geliefd bij tegenstanders van ingrepen in de eigen manier van werken.

dan ook uitgaan naar het uitwerken van een 'post-Kyoto' kader, waarin zowel het Noorden als het Zuiden zich kunnen terugvinden.

Hierachter gaat een fundamentele ethische discussie schuil, waarbinnen de Engelse term 'equity' centraal staat (betekent zoveel als billijkheid-rechtvaardigheid). NGO's en een aantal landen uit het Zuiden steunen er terecht op om in beginsel een 'gelijk uitstootrecht per wereldburger' op te eisen. Sommige gaan nog verder en stellen voor om ook historische emissies mee in rekening te brengen. Deze benadering wordt echter niet door iedereen gedeeld. Met name de Verenigde Staten verdedigen dat alle landen reductiedoelstellingen moeten aannemen.

Toekomstige onderhandelingen zullen dan ook een moeilijke oefening worden. Industrielanden zullen, meer nog dan in het verleden, op hun hoede zijn voor concurrentie vanwege de 'nieuwe tijgers' uit Azië. De 'G77 + China' - zoals de coalitie van ontwikkelingslanden in multilaterale onderhandelingen genoemd wordt - zijn een heterogeen blok met uiteenlopende belangen, waarvan zowel het olieproducerende Saoedi-Arabië en het razendsnel industrialiserende China als het met overstromingen bedreigde Tuvalu deel uitmaken. Delegaties van ontwikkelingslanden zijn én in aantal én inzake expertise de mindere van de industrielanden, die dit gegeven hoe dan ook in de onderhandelingen kunnen verzilveren.

POST KYOTO: 2012 IS GEEN EINDPUNT

Prognoses wijzen uit dat drastische klimaatveranderingen slechts kunnen vermeden worden als landen uit het Zuiden ook plafonds zullen aanvaarden voor de uitstoot van broeikasgassen. Als het Kyoto-protocol hopelijk binnenkort van kracht wordt, zal alle aandacht

De vraag is bijgevolg hoe het Kyoto-protocol op een rechtvaardige en zinvolle manier kan worden verder gezet. Verschillende pistes liggen op tafel, nog geen enkele werd gekozen. De uitdaging zal zijn om aan de verscheidenheid van de groep ontwikkelingslanden tegemoet te komen in een samenhangend nieuw protocol, dat ons verder op weg zet naar een stabilisering van de klimaatverandering.

BRONNEN

- Athanasiou T., Baer P. (2002), *Dead Heat, Global Justice and global warming*, Seven Stories Press, New York.
- Climate Action Network International (2004), *CAN position on the use of ODA in the CDM*, Bonn, 14 april 2004.
- Climate Action Network Europe (2004), *The Directive linking the EU greenhouse gas emissions trading scheme with the Kyoto project mechanisms, NGO briefing on negotiations with Council for a First Reading agreement*, Brussel.
- CDM Watch (2004), *Clean Development Mechanism Status Note March 2004*, www.cdmwatch.org
- Federale Raad Duurzame Ontwikkeling (2004), *Advies over het voorontwerpplan van het federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2004-2008*. www.frdo.be
- Neyens A. (2004), De flexibiliteitsmechanismen doorgelicht, *A&M Magazine*, Berchem.
- Paredis E., Goeminne G., Vanhove W., Lambrecht J. (2004), *Elaboration of the concept of ecological debt, interim onderzoeksrapport*, Gent, powerpoint-presentaties op www.vodo.be
- WCD (2000), *Dams and Development, A New Framework for Decision Making*, www.dams.org

(1) CO₂, CH₄, N₂O, SF₆, HFK, PFK.